

Postoje žáků středních škol v Litomyšli a Lanškrouně k národnostním a etnickým menšinám

Kateřina Šimková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Šimková**
Osobní číslo: **H13212**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Postoje žáků středních škol v Litomyšli a Lanškrouně
k národnostním a etnickým menšinám**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti postojů adolescentů, kulturních specifik národnostních a etnických menšin a multikulturního vzdělávání.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GABAL, Ivan. Etnické menšiny ve střední Evropě. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4.

GABAL, Ivan. Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717864-89.

HLADÍK, Jakub. Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin). Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-7318-424-9.

PRUCHA, Jan. Multikulturní výchova. Příručka (nejen) pro učitele. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. Výchova k toleranci a proti rasismu.: sborník. Zdroje a formy rasismu a netolerance. Informace o národnostních menšinách. Hry a cvičení pro žáky a studenty. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.

ŘÍČAN, Pavel. S Romy žít budeme - jde o to jak. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
Ústav pedagogických věd

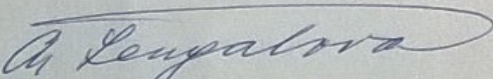
Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2016

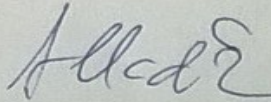
Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

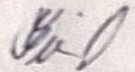
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26. 4. 2016

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

Mé poděkování patří Mgr. Jakobovi Hladíkovi, Ph.D. za odborné vedení a trpělivost, které mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá postoji žáků středních škol k národnostním a etnickým menšinám s ohledem na jejich znalost multikulturní problematiky a osobní zkušenosti. V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy multikulturní oblasti. Práce se dále zaměřuje na téma postojů, předsudků a stereotypů ve vnímání společnosti a seznamuje s tematikou národnostních a etnických menšin žijících v České republice.

Praktická část se zaměřuje na postoje žáků středních škol k menšinám a jejich znalosti dané problematiky. Dále jsou zkoumány rozdíly v postoji žáků pedagogické školy a školy zemědělské k menšinám.

Klíčová slova: národnostní menšina, etnická menšina, multikulturní výchova, předsudky, stereotypy

ABSTRACT

This Bachelor thesis deals with the attitude of high school students to national and ethnic minorities with regard to their knowledge of multiculturalism and their own experience with minorities. Theoretic part of this thesis deals with elementary terms in multiculturalism field and focuses on the topics of attitude, prejudice and stereotype perception of society. This thesis introduces with national and ethnic minority living in Czech Republic.

Practical part of this thesis focuses on attitude of high school students to minorities and to knowledge of multiculturalism. It studies different attitude to minorities of students of high pedagogic school and agricultural school.

Keywords: national minority, ethnic minority, multicultural education, prejudice, stereotype

OBSAH

1	ÚVOD	2
2	NÁRODNOSTNÍ A ETNICKÉ MENŠINY V ČR.....	5
2.1	DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ MENŠIN NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY	5
2.2	ROMSKÁ MENŠINA	7
2.3	VIETNAMSKÁ MENŠINA.....	9
2.4	UKRAJINSKÁ MENŠINA.....	10
3	POSTOJE, PŘEDSUDDKY A STEREOTYPY	12
3.1	POSTOJE.....	12
3.2	PŘEDSUDDKY	13
3.3	STEREOTYPY	14
4	MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA	15
4.1	DEFINICE A CÍLE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	15
4.2	MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA VE VÝUCE STŘEDNÍCH ŠKOL.....	16
4.3	HLAVNÍ PROBLÉMY MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY U STŘEDOŠKOLÁKŮ.....	17
5	VÝZKUM.....	20
5.1	STATISTICKÉ ZPRACOVÁNÍ.....	22
6	DISKUZE	33
7	ZÁVĚR.....	36
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	37
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	37
	SEZNAM OBRÁZKŮ	40
	SEZNAM TABULEK.....	41
	SEZNAM PŘÍLOH.....	43

1 ÚVOD

Je Česká republika tolerantní vůči multikulturalismu? V současné době globalizace bychom předpokládali, že Česká republika jakožto srdce Evropy je vůči světu otevřená. V poslední době však situace v oblasti multikulturalismu spíše stagnuje. Od vzniku evropské migrační krize, označována také jako evropská uprchlická krize, je názorová situace ve společnosti vypjatá.

V minulosti u nás bylo spíše výjimečné běžně potkat člověka odlišné národnosti. V současnosti je tomu právě naopak, protože globalizace umožnila volný pohyb osob. I toto však může být původcem problémů v soužití více národností na jednom území. Je tedy otázkou, do jaké míry jsme schopni a také ochotni tento jev reflektovat. Mnoho let naše republika čelí kritice ze strany evropských institucí v oblasti soužití s Romy a v mnoha případech se jedná o kritiku oprávněnou (Amnesty International, 23.4.2015; ČTK, 25.8.2015). Jak se tedy vyrovnáváme s jinými kulturně odlišnými jedinci či skupinami? Jaké postoje zaujímáme vůči jiným národům, rasám, kulturám, tradicím či náboženstvím? Téma postojů k menšinám je natolik aktuální, že se těmito tématy zabývá mnoho autorů, kteří přinášejí různé výzkumy a teorie. Do jaké míry jsme schopni tolerovat a akceptovat soužití s jinými národnostmi, se snaží přiblížit tato bakalářská práce. Způsob jakým využijeme příležitosti skýtající se v migrační politice, integraci a soužití s národnostními a etnickými menšinami leží především v rukou následující generace, proto je nutné znát názory a postoje především mladých lidí. Tato Bakalářská práce se zaměřuje na to, jakým způsobem vnímají danou problematiku žáci středních škol. Pro žáky je období středoškolských studií současně dospíváním. Dosahují plnoletosti a v mnohých ohledech začínají vést samostatný život s výrazně menším vlivem primárního socializačního prostředí – rodiny. Postoje a názory si v tomto věku žáci dotvářejí na základě ovlivňování pedagogů, vrstevníků a jiných socializačních prvků. Na postoje, názory a znalosti středoškolské mládeže se zaměřuje naše bakalářská práce.

Tato bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. První část seznamuje s teoretickými východisky multikulturalismu a zabývá se multikulturální výchovou na středních školách. Dále jsou vysvětleny pojmy postoj, stereotyp a předsudek a dále je věnována pozornost nejvíce diskutovaným národnostním a etnickým menšinám žijícím v České republice, což jsou menšiny romské, ukrajinské a vietnamské. Praktická část této práce je zaměřena na výzkum postojů studentů středních škol k problematice multikulturalismu, integrace menšin

do společnosti a dalším otázkám. Odpovědi studentů byly statisticky vyhodnocené a výsledky jsou dále v práci diskutovány.

TEORETICKÁ ČÁST

2 NÁRODNOSTNÍ A ETNICKÉ MENŠINY V ČR

Pojem menšina je mnohovýznamový a tento termín je značně frekventovaný jak v odborné literatuře, tak v publicistice i v politické praxi. V rámci pojmu menšina jsou vymezovány různé typy a kategorie etnických společenství. Také stávající definice pojmu národnostní menšina jsou velmi různorodé. Jedním z důvodů je, že národnostní menšiny jako společenský fenomén vznikají za zvláštních okolností, často v důsledku přelomových společensko-politických událostí. Šišková (2008, s. 90) v souvislosti s definicí pojmu menšina uvádí: „Národnostní menšiny se vyznačují tím, že disponují silným národním vědomím, které se opírá o historické, jazykové a kulturní tradice mateřského národa.“.

V České republice je národnostní menšina definována zákonem 273/2001 Sb., kde se o právech příslušníků národnostních menšin hovoří v §2:

(1) Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

(2) Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.

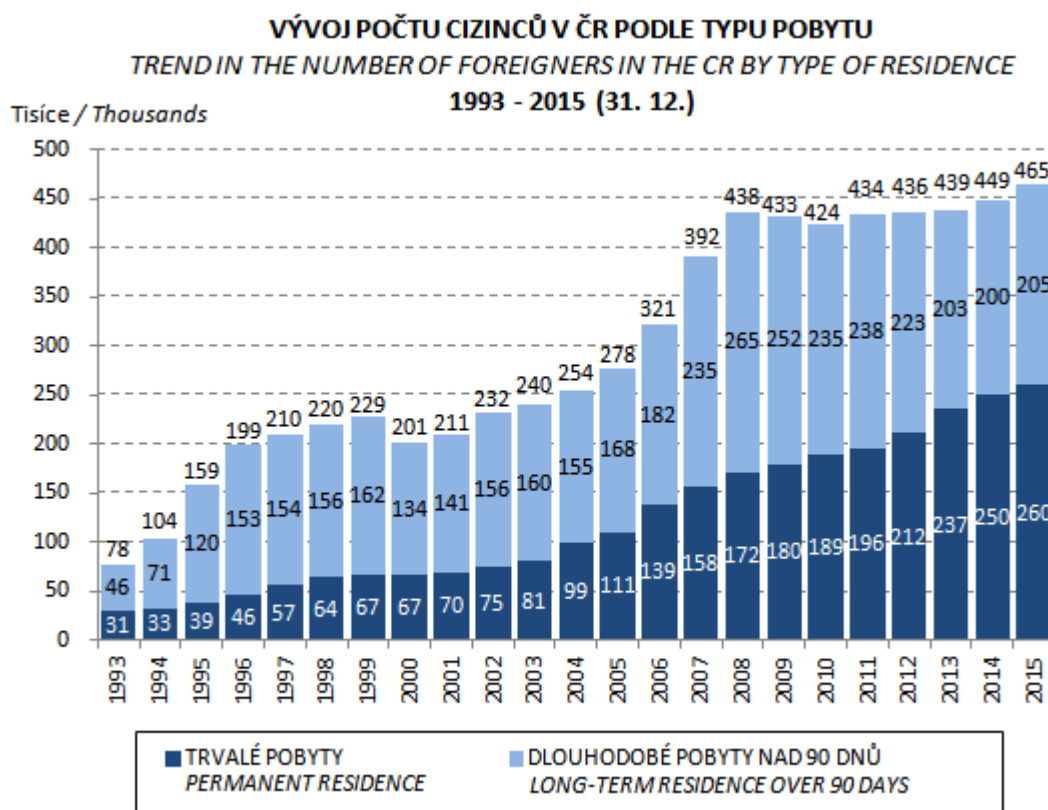
Nejednotné je mezi autory i zařazení jednotlivců či skupin k národnostní, etnické či rasové menšině. Někteří autoři zařazují například Romy jako etnickou skupinu, zatímco jiní se přiklání k zařazení do rasové skupiny. Přitom rozdíl mezi etnickou a národnostní menšinou je spatřován především v tom, že etnická skupina nemá vlastní území, ale národnostní menšina vlastní území má.

2.1 Demografický vývoj menšin na území České republiky

Česká republika se řadí mezi země, kde je současný počet příslušníků menšin zhruba 5% z celkového počtu obyvatel. V období první republiky byl český stát spíše národnostně homogenní. Poměr obyvatelstva se výrazně změnil po 2. světové válce odsunem Němců z příhraničních oblastí. Ústava Československé republiky z r. 1948 se o otázce národnostních menšin nezmiňovala. Na přelomu čtyřicátých a padesátých let bylo komunistickou vládou povoleno zřídit pouze tři národnostně menšinové organizace pro

maďarskou, polskou a ukrajinskou menšinu. Později na základě ústavního zákona 144/1968 Sb., o postavení národností v Československé socialistické republice byla zakotvena německá národnostní menšina. Zásadní změny nastaly po listopadu 1989 přijetím Listiny základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské federativní republiky. Nová situace vznikla od 1. 1. 1993, po rozdělení Česko-slovenské federativní republiky. Slováci žijící v České republice se ocitli v postavení národnostní menšiny. (Šišková, 2008, s. 90)

Následující graf (*Obr. 1*) dokládá vzrůstající počet cizinců v ČR v letech 1993 – 2015. (Český statistický úřad, Cizinci: počet cizinců, 2015)

Obr. 1: Vývoj počtu cizinců v ČR

Nyní je v České republice legislativně ukotven status národnostní menšiny třinácti menšinám. Jedná se o tyto menšiny: bulharská, chorvatská, maďarská, německá, polská, romská, rusínská, ruská, řecká, slovenská, srbská, ukrajinská a vietnamská. Tato bakalářská práce se zaměřuje na nejpočetnější a nejdiskutovanější menšiny žijící v České republice. Jedná se o menšinu romskou, vietnamskou a ukrajinskou.

2.2 Romská menšina

Předkové dnešních Romů pocházejí z Indie a jejich historie se mapuje obtížně i díky tomu, že nevznikaly žádné písemnosti. Sami Romové svoji historii nezaznamenávali. V Indii patřili k nejnižšímu kastovnímu systému na okraji společnosti. Živili se kočovnými řemesly jako např. kovářstvím, kotlářstvím, košíkářstvím, hudbou aj. Z Indie odcházeli v 10. století a od přelomu 12. a 13. století je zaznamenána jejich přítomnost na evropském území. Údaje z historie Romů lze čerpat z historických záznamů mnoha zemí, kterými putovali. A to především z církevních záznamů, dekretů a soudních spisů. První záznamy o Romech u nás pocházejí z přelomu 14. a 15. století. Nejprve byli Romové přijímáni, přinášeli zajímavé informace o vzdálených zemích, zajímavou hudbu a tance, ovládali mnoho řemesel a jejich ženy věštily budoucnost. Na přelomu 15. a 16. století církev křivě obviňovala Romy z vyzvědačství ve prospěch Turků, ze zakládání požárů, krádeží a jiných zločinů, na základě čehož započaly snahy o vyhoštění Romů z našeho území. V 17. století byli označeni za psance a kočovné skupiny byly pronásledovány a vyhošťovány z měst. Romského kočovníka mohl kdokoliv zastřelit, byly jim uřezávány uši nebo jinak mrzačeni a byli vyhnáni za hranice města nebo země. 18. století bylo k Romům více tolerantní. Romové byli podněcováni k opuštění kočovného způsobu života a k usazení se. Část se přizpůsobila vesnickému životu, mnoho skupin však pokračovalo ve svém dosavadním způsobu kočování. Na konci 19. století byla vydána protiromská opatření (zákon 117/1927 Sb. o potulných cikánech, který byl zrušen v roce 1950), která přispěla k vyloučení Romů na okraj společnosti.

Za 2. světové války byli Romové pronásledováni a vyhlazováni nacistickým režimem. V koncentračních táborech zahynulo okolo 300 000 Romů, zhruba dvě třetiny jejich tehdejší populace. Po 2. světové válce přicházeli na území České republiky Romové převážně ze Slovenska, a to ve třech nejsilnějších vlnách během let 1945 – 1993.

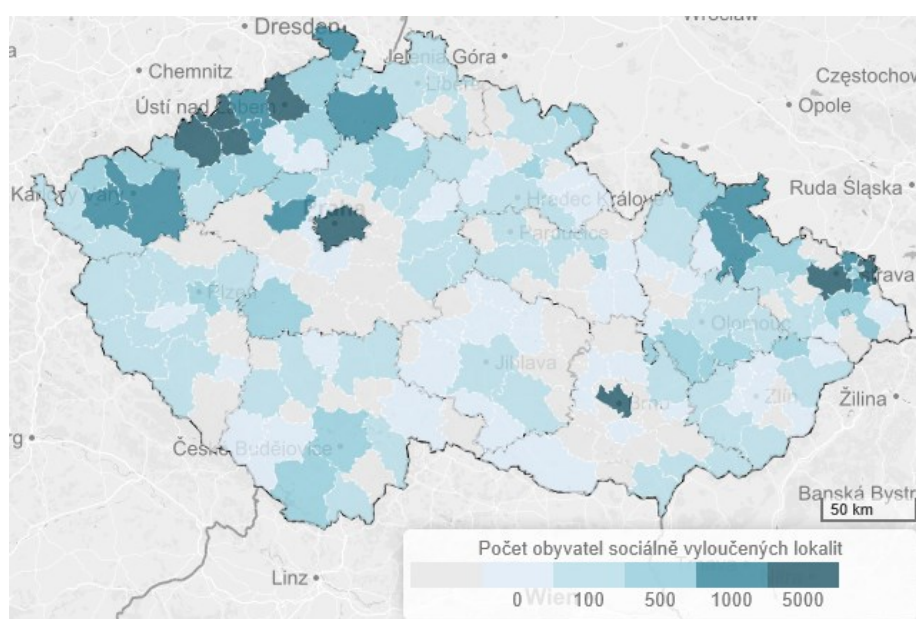
Podle Sekyta (2001, cit. podle Hladík, 2006, s. 44) přicházela první vlna Romů v období po 2. světové válce. Romové přicházeli na základě vlastního rozhodnutí, převážně osídlovali pohraniční území. V místech, kde se tehdy usídlili, jsou nyní považováni za starousedlíky, s ostatními obyvateli se sžili a nemají vážné problémy. Zachovali si mnohé tradice a většinou i jazyk.

Druhá vlna přišla v padesátých a šedesátých letech 20. století za pracovními příležitostmi na stavby a do těžkého průmyslu. Došlo tak ke střetu mnoha Romů

pocházejících z různých osad, s různou kulturou, zvyky, tradicemi a nepsanými zákony. V dnešní době svoji původní kulturu a romský jazyk znají velmi omezeně. Těmto Romům se nepodařilo asimilovat do většinové společnosti, často mají neshody i mezi sebou.

Třetí vlna stěhování proběhla po roce 1965. Romové byli stěhováni pod nátlakem usnesení vlády o likvidaci cikánských osad, čtvrtí a ulic. Romové byli záměrně co nejvíce rozptylováni z jedné osady do co nejvíce míst. Podobně jako přistěhovalci z druhé vlny i tito Romové ztratili svoji kulturu, zvyky a jazyk. Tito Romové se potýkají s největším odporem většinové společnosti.

Po roce 1989 se začaly postupně objevovat problémy romské populace napříč celou společností. Romové se potýkají s vyloučením na rovině občansko-politické, kulturní a sociálně-ekonomické. Po roce 1989 byli Romové sestěhováni do odlehlých městských částí, často do areálů a sídlišť, které zde zůstaly po odchodu sovětských vojsk. Romové se tak opět našli v neřešitelné situaci. Na jednom místě se ocitly skupiny Romů Olašských, Maďarských a Slovenských, Českých a Německých tzv. Sintů i když jejich počet je téměř nevýznamný, protože byli za 2. Světové války téměř vyhlazeni. Tyto subetnické skupiny se výrazně odlišují v mnoha ohledech jejich způsobu života, zvyčích a hodnotách. Společenské problémy narůstaly nejen ve vztahu k majoritní společnosti, ale také mezi Romy samotnými. V České republice vznikla řada sociálně vyloučených lokalit tzv. ghett. Poslední výzkumná analýza Ministerstva práce a sociálních věcí udává celkový počet 457 sociálně vyloučených lokalit včetně ubytoven, jak je zobrazeno na Obr. 2 (MPSV, 2015).

Obr. 2: Mapa počtu obyvatel sociálně vyloučených lokalit

Romové jsou často objekty rasistických útoků verbálních i fyzických, na čemž má svůj podíl i způsob jejich prezentace v masových médiích, která je často nepřesná, zkreslující, s negativním podtextem. Naproti těmto negativním jevům vznikají v posledních letech zajímavé projekty pomáhající kulturní integraci Romů do společnosti a přispívající k objektivnímu pohledu na romské příslušníky. Snahy o integraci Romů se projevují v legislativě i ve vzdělávání. Stále však narážíme na silné bariéry, které, jak je patrné z komplikované historie Romů, jsou v nás silně zakořeněny. Jednou z těchto bariér je dle Gulové (2008, s. 80) i jejich nízká kvalifikace: „Nízká kvalifikační a vzdělanostní úroveň brání příslušníkům romské komunity v rovnoměrném rozptylu v sociální a profesní struktuře společnosti a vzniku rovnocenných interetnických vztahů.“

2.3 Vietnamská menšina

Vietnamští občané začali přijíždět do Československa v padesátých letech 20. století po navázání diplomatických vztahů mezi tehdejší Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou. Tato spolupráce probíhala organizovaně. Jednalo se o pomoc válkou postiženému Vietnamu v oblasti pracovního uplatnění a vzdělávání v naší zemi. Za vlády prezidenta Gustáva Husáka se spolupráce prohloubila a počty přijíždějících Vietnamců se zvyšovaly. Vietnamci si u nás zvyšovali kvalifikaci zejména v technických oborech a mnozí pracovali na dělnických pozicích. Po roce 1989 došlo k rozhodnutí ze strany vlády ČSFR o hromadném vystěhování vietnamských příslušníků. Změna podnikatelských podmínek umožnila Vietnamcům podnikat na základě živnostenského listu. Velká část Vietnamců této možnosti využila a věnovala se obchodu především se spotřebním zbožím a textilem. Většina obyvatel ve Vietnamu žije na venkově a živobytí si obstarává převážně zemědělstvím. Česká republika je pro Vietnamce stále atraktivní ve vztahu k ekonomickým faktorům, proto k nám stále přijíždějí. Velká část nově přicházejících Vietnamců do ČR jsou příbuzní Vietnamců dlouhodobě žijících u nás.

Nejvýraznějším rysem vietnamské komunity je její izolovanost a uzavřenost. Tyto rysy spatřujeme na základě velké kulturní odlišnosti, jazykové neznalosti a vysokého pracovního nasazení. U Vietnamců je přirozená silná rodinná vazba a úcta ke starším. Vietnamci kladou velký důraz na vzdělání, ke vzdělání zaujímají kladný vztah a je pro ně prioritní. Úsměvem nevyjadřují pouze radost ale především výraz omluvy a nepochopení.

Vietnamské děti, které navštěvují české školy, mají dobrou znalost českého jazyka a jsou tak lépe integrováni do české společnosti.

V České republice funguje několik desítek vietnamských organizací. Nejstarší a největší Česko-vietnamská společnost se sídlem v Praze má celorepublikovou působnost. Mezi další nejpočetnější organizace bychom mohli zařadit Svaz Vietnanců v ČR, Asociaci českých občanů vietnamského původu, občanské sdružení Info-dráček, a internetové stránky KlubHanoi.cz. Všechny organizace usilují o zachování vietnamské kultury a kvalitní spolupráci Čechů a Vietnanců. V současnosti má trvalý pobyt na území ČR 47 019 Vietnanců.

Názory Čechů na vietnamskou menšinu jsou poznamenány mnoha stereotypy a předsudky (vysoké pracovní nasazení, pěstování marihuany, falšování značek, podnikavost), z čehož pramení neporozumění s většinovou společností.

2.4 Ukrajinská menšina

Ukrajinci se vyskytují na celém území České republiky, nejvyšší počty jsou v Praze a středočeské oblasti. V současnosti je evidováno v České republice 77 603 příslušníků ukrajinské národnosti s trvalým pobytem, jak uvádí data Cizinecké policie. Podle některých autorů je však tento počet několikanásobně vyšší, uvádí se až 150 000 včetně ilegálních imigrantů.

Šišková (1998, s. 66) uvádí, že počet Ukrajinců žijících na území ČR se zvyšoval ve vlnách, kdy první migrační vlnu lze sledovat na počátku 19. a 20. století. Jednalo se o haličské Ukrajince, kteří v rámci ekonomických migrací uvnitř Rakousko-Uherska přicházeli za prací zejména na Ostravsko, kde také již před první světovou válkou založili vlastní organizaci, pobočku Iovské kulturně osvětové instituce Prosvita. Přičleněním Podkarpatské Rusi k ČSR v roce 1919 se otevřel nový zdroj migrace Ukrajinců. Ukrajinci si v Čechách budovali vlastní vzdělávací ústavy, v Praze bylo založeno také Muzeum osvobozovacího boje Ukrajiny, tyto organizace vyvíjely aktivní společensko-kulturní činnosti.

Během 2. světové války a poté v letech 1945 a 1948 se výrazně ztížila jejich situace a část Ukrajinců od května 1945 migrovala do americké okupační zóny Německa. Tito migranti utíkali ze strachu před Rudou armádou, která zajišťovala odvezení příslušníků ukrajinské a ruské inteligence do SSSR a jejich následnou perzekuci (Šišková, 1998, s. 67).

Situace se výrazně zlepšila až po roce 1989, kdy pro Ukrajince žijící v českých zemích vyvstaly nové možnosti v rozvoji národnostního života a obnovování tradic.

Ukrajinci přichází na naše území především z důvodu dlouhodobé špatné ekonomické a sociální situace v jejich zemi. Dalšími podstatnými faktory jejich migrace do ČR je geografická blízkost a kulturní a jazyková blízkost obou národů. Mezi přicházejícími migranty převažovali mladí muži, jejichž rodiny na Ukrajině zůstávaly. V současnosti se počet ukrajinských žen a mužů v ČR vyrovnává. Zvýšený počet migrantů zaznamenáváme od jara roku 2014 od vzniku Krymské krize, kdy prezident Viktor Janukovyč odmítl podepsat asociační dohodu s EU a pomyslně tím otočil zemi směrem k Rusku. Ukrajinci se tím dostali do určité schizofrenní situace, protože část občanů se přiklání směrem k integraci do Evropské unie, zatímco jiné části sympatizují s Ruskem. Z této migrační vlny část Ukrajinců zůstává v České republice a část odchází dále do západních zemí; předpokládá se, že po skončení konfliktu se jich část vrátí zpět do své země.

Přestože mezi Ukrajinci v ČR je mnoho vysoce kvalifikovaných lidí v lékařských, učitelských i vědeckých profesích, v povědomí Čechů se vybaví spíše stereotypní obraz ukrajinského dělníka.

3 POSTOJE, PŘEDSUDDKY A STEREOTYPY

3.1 Postoje

Postoje nejsou vrozené, ale jsou získávány v průběhu celého života, jsou ovlivňovány především rodinou, sociálními skupinami, vzděláním a životními zkušenostmi. Na utváření postojů má vliv charakter dané osoby, který ovlivňuje hodnotovou orientaci člověka.

„Postoj je získaný hodnotící vztah člověka k objektům a jevům životního prostředí příznačný výběrovostí a zaměřeností jednotlivých psychických procesů i osobnosti jako celku, projevuje se připraveností jednat určitým způsobem.“ (Řezáč 1998, str. 30-31)

„Postoje jsou hodnotící vztahy zaujímané jednotlivcem k okolnímu světu, jiným subjektům i sobě samému, které zahrnují i tendenci chovat se či reagovat určitým relativně stabilním způsobem. Postoje jsou vytvářeny od dětství na základě spontánního učení v rodině a v jiných sociálních prostředích. Jsou determinovány kulturně, tj. mají specifický obsah v kulturních skupinách.“ (Průcha 2006, str. 78)

Postoje si vytváříme učením, a to především zobecňováním zkušeností individua a přebíráním postojů autorit. Socializačními autoritami jsou rodina, přátelé, škola a vrstevnická skupina, média, zaměstnávající organizace, politické organizace, církev. Rodina je dominantní socializační autoritou a dosah její působnosti dopadá na oblasti života jedince.

Postoje jsou nejčastěji vymezovány do tří složek:

- *Kognitivní složka* – jedná se o oblast znalostí, poznatků, informací o cizích kulturách, schopnost reálného pohledu na sebe sama a okolní jevy, obsahuje racionální složku
- *Emocionální složka* – jedná se o emoce a city, souvisí s prožíváním situací
- *Behaviorální složka* – jedná se o chování jedince vůči předmětu postoje, schopnost komunikace a interakce

Všechny tyto složky postojů jsou důležité v multikulturní výchově. Nejvíce se v ní promítá složka kognitivní. Jde-li o postoje etnické, které si utváříme k různým etnikům a národnostem, používáme především zmíněnou složku kognitivní. Postoje k etnikům a národnostem vznikají především na základě našich znalostí a zkušeností o nich. Na základě těchto znalostí a zkušeností si vytváříme určitý názor a ten se prolíná do našeho postoje.

Multikulturní výchova má za úkol vytvořit v žácích objektivní postoje vůči etnickým a národnostně odlišným jedincům. Postoje by měly být pozitivní nebo alespoň neutrální.

3.2 Předsudky

Oproti postojům, které jsou získávané osobní zkušeností a zobecňováním, jsou předsudky často výsledkem neobjektivních úsudků a nezakládají se na osobní zkušenosti. Autoři definují předsudky následovně.

„Předsudky jsou zvláštní hodnotící postoje. Jejich specifickou vlastností je to, že jde o postoje předpojaté, to znamená, že se neopírají o objektivní znalosti osob či jevů, k nimž se vztahují, nýbrž jsou to subjektivní úsudky, velmi emočně nasycené.“ (Průcha, 2006, s. 79)

„Názory a postoje jednotlivců, společenských skupin, populací, národů, které odrážejí jejich neobjektivní, většinou negativní vztahy k jiným lidem a jevům. Jsou součástí kulturních vzorců. Školní vzdělávání a výchova může některé z nich vytvářet či utvrzovat, naopak není většinou schopna nežádoucí předsudky odstraňovat, ačkoli se to v teoretických pedagogických koncepcích často proklamuje.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 228)

Z předcházejících definic a teorií o předsudcích můžeme konstatovat, že předsudky nejsou vrozené, ale získané v průběhu života, na základě působení vlivu nejbližšího okolí. Většinová společnost tedy majorita je zvyklá jednat na základě generalizování (zevšeobecnění, zjednodušení). To, co je většinové, je pokládáno za normu a vše odlišné je podezřelé a negativní. Většinová společnost disponuje mnohdy zkreslenými, mediálně negativně podbarvenými a často velmi nedostatečnými znalostmi o kultuře, zvycích a tradicích menšin. Z nedostatku informací a smýšlením na základě generalizování jedná předpojatě, tedy s negativními předsudky. Předsudky hrají významnou roli především v multikulturní oblasti, na základě nedostatečných znalostí totiž dochází ke komunikačním bariérám, které mohou vyústit až do různých forem nesnášenlivosti. Předsudky vůči rasovým nebo etnickým menšinám prochází několika vývojovými fázemi se zvyšující se intenzitou negativního působení.

Allport (2004, s. 46) uvádí pět stupňů nepřátelských projevů na základě předsudků:

Vývojové fáze předsudků

1. *Očerňování* – fáze charakteristická nepřátelskými řečmi, pomluvami, rasisticky zaměřená propaganda.

2. *Izolace* – izolování se od určité etnické skupiny. Záměrné a systematické oddělení menšiny od většiny.

3. *Diskriminace* – vyčlenění jedince či skupiny ze společenského života na základě konkrétních represivních kroků, například upírání občanských práv, omezený přístup ke vzdělávání, k zaměstnání, omezen přístup jedincům na některá místa, a jiné omezování.

4. *Fyzický útok, tělesné napadení* – zvyšování negativního působení proti etnickým menšinám fyzickými útoky.

5. *Vyhlažování* – nejvyšší fáze předsudku ve formě systematické a plánované likvidace celé skupiny.

3.3 Stereotypy

„Jedná se o zjednodušený úsudek, který bývá velmi často propojen s emocí (tzv. emočně sycen, emočně zabarven). Jeho podstatou je hotová myšlenka, která se nezakládá na údajích, ale spíše na historkách, na tom, co je o tom či onom tradováno. Jde o jakési naše nereflexované představy o typickém příslušníkovi dané skupiny. Stereotypy zjednodušují a generalizují určité vlastnosti a charakteristiky. Pokud mezi jednotlivými skupinami existuje napětí, nebo se dokonce zvyšuje, stereotypy se stávají stále více nepřátelské.“ (Holá, 2012, s. 49)

Multikulturní stereotypy tedy pracují s představami jednotlivce o jeho vlastní etnické skupině ale i o jiných etnických skupinách. Bývají často negativně zaujaty vůči odlišným etnickým skupinám na základě neznalostí a nedostatečné informovanosti či zkušenosti. Často tento negativní vzorec přechází z generace na generaci. Stereotypy na rozdíl od předsudků, které se v průběhu života mohou změnit, představují komplexní postoj, který změním jen obtížně. Stereotypy podobně jako předsudky jsou ovlivňovány mnoha faktory, v první řadě rodinou, dále výchovou, širší společností, médii, vrstevníky. Pokud jsou nám převážně prezentovány negativně, vytváříme si tak velmi zobecněnou, nesprávnou představu o odlišných jedincích či skupinách. Negativní stereotyp se u nás projevuje především k Romům, v menší míře k ostatním menšinám žijícím na území České republiky.

4 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA

4.1 Definice a cíle multikulturní výchovy

„Multikulturní výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje i značné finanční prostředky, ale její skutečné efekty nejsou spolehlivě prokázány.“ (Průcha, 2006, s. 15)

„Termín multikulturní výchova vyjadřuje snahy vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat jiné kultury než vlastní. Má značný praktický význam vzhledem k vytváření postojů vůči migrantům, příslušníkům jiných národů, ras.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 137)

„Multikulturní výchova je příprava na sociální, politickou a ekonomickou realitu, kterou žáci prožívají v kulturně odlišných stycích s lidmi.“ (Encyclopedia of Educational Research, New York, 1982 In: Interkulturní vzdělávání, příručka nejen pro středoškolské pedagogy projekt VARIANTY 2002, s. 13) Tuto obecnou definici Multikulturní výchovy přijala i mezinárodní organizace UNESCO.

V kontextu školní edukace v pedagogické teorii vzniklo mnoho vizí multikulturalismu. Situace vznikala zejména v zemích, které označujeme jako typické přistěhovalecké státy USA, Kanadu, Holandsko. V USA v 60. letech minulého století jako reakce na vyhocené rasové a etnické problémy vznikaly afirmativní akce (pozitivní diskriminace) a programy multikulturalismu. Projekty vznikaly ke snížení nerovnosti zejména v přístupu ke vzdělání mezi bílými Američany oproti Afroameričanům, Hispanoameričanům a Indiánům. Tyto projekty se po čase rozšířily do západní Evropy, po roce 1989 i do České republiky. Do této doby jsme u nás žili v kulturně spíše homogenní společnosti, ale po otevření hranic v devadesátých letech se i u nás začínali projevovat střety různých kultur v mnohem vyšším měřítku.

Multikulturní výchova dle Průchy (2006, s. 17) navazuje na ideologii multikulturalismu. Multikulturní výchova si klade za cíle poznávat, porozumět a respektovat jiné kultury, etnika a národy, společně koexistovat a kooperovat.

Vize multikulturalismu podléhají však také četným kritikám. Kanadský vědec a univerzitní profesor Charles Taylor je zastáncem rovnoprávného postavení všech lidí bez ohledu na jejich etnickou, rasovou či náboženskou odlišnost. Současně však vyjadřuje určité skeptické názory k idejím multikulturalismu. Domnívá se, že odlišné kultury se mohou vzájemně doplňovat a obohacovat, ale hodnotu v určité kultuře nalezneme nebo nenalezneme. V praxi multikulturní výchovy ve výuce není žádoucí přesvědčovat žáky o tom, že jsou všechny kultury stejně hodnotné, vyspělé a přínosné pro vývoj civilizace. Prioritou výuky multikulturní výchovy je oproštění žáků od dogmat a předsudků, jimiž se reprodukuje negativní stereotypy o odlišných kulturách.

Hladík (2006, s. 27) uvádí tři cíle multikulturní výchovy ve výuce:

1. Podporovat u žáků a studentů vytváření pozitivního sebepojetí, sebevědomí a skupinové identity, tedy vytvářet zdravé vzdělávací prostředí, kde děti cítí jistotu, že se mohou přijmout bez pocitu podrážek či pocitu studu, že patří do jiné skupiny.

2. Posilovat vztahy mezi školou, rodinou a komunitou, ve které děti vyrůstají, tedy posilovat kvalitní, nekonfliktní a tolerantní vztah majority s minoritou.

3. Podporovat sociální spravedlnost, tedy podporovat u dětí tolerantní a otevřené chování a jednání bez předsudků, stereotypů a netolerantních, negativních postojů.

Podle Buryánka (2002, s. 14) bychom obecné cíle multikulturní výchovy mohli definovat jako podporu a upevňování vzájemných vztahů mezi sociokulturními skupinami, především mezi majoritou a minoritami.

4.2 Multikulturní výchova ve výuce Středních škol

„Multikulturní výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila děti, mládež i dospělé z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Snaží se vytvořit předpoklad pro racionální a afektivní povahy pro spolupráci a vzájemný respekt.“ (Kolář et. al., 2012, s. 59)

„Multikulturní výchova se snaží předcházet a reagovat na potíže, které mohou být spojeny a imigrací a integrací nově přicházejících lidí do hostitelské země. S faktem, že imigranti si s sebou přináší do hostitelské země své specifické zvyky, tradice a hodnotové systémy se většina západních zemí vyrovnává obtížně. Multikulturní výchova si klade za cíl

minimálně zmírňovat tyto problémy. Multikulturní výchova je nástroj pedagogický. Znamená to, že klíčovou roli při zvládnání imigrace, při integraci nově příchozích, při budování kvalitního a pozitivního multikulturního (interkulturního) dialogu hraje výchova a vzdělávání. V našem případě soubor idejí, cílů a metod, které sublimujeme do oboru multikulturní výchova.“ (Hladík, 2006, s. 24-25)

Výuka multikultury je v současnosti zahrnuta do všech stupňů vzdělávání od základního po vysokoškolské. Dokument české vzdělávací politiky, který bychom mohli pokládat za nejdůležitější je Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha. Na středoškolské úrovni je oblast multikulturní výchovy zahrnuta do průřezových témat (RVP a ŠVP). Tyto dokumenty vymezují obsah a cíle multikulturní výchovy.

Průcha (2006, s. 27) vymezuje okruhy multikulturní výchovy následovně:

- Obsahový okruh je složen z vybrané problematiky sociologie, historie a geografie.
- Žáci si zopakují základní údaje o lidských rasách a národech.
- Pomocí tohoto učiva mají pochopit škodlivost rasových, nacionálních nebo náboženských předsudků a intolerance.
- Na příkladech z denního života, z tisku, z literatury i historie pochopí, že nesnášenlivost, rasismus a nacionalismus vedou k nesvobodě, útlaku a genocidě lidských skupin.

4.3 Hlavní problémy multikulturní výchovy u středoškoláků

Výuka multikulturní výchovy u středoškoláků by měla volně navazovat na získané a osvojené kompetence žáků ze základních škol. Podle Průchy (2006, s. 75) je etnické vědomí české mládeže ve věku 15 – 19 let formováno především na základě vlastní zkušenosti a jeho změna didaktickým působením směrem k žádoucímu stavu je značně iluzorní. Při realizaci multikulturní výchovy se dostáváme do složité situace především v kontextu s romskou populací.

„Postoje jsou hodnotící vztahy zaujímané jednotlivcem vůči okolnímu světu, jiným subjektům i sobě samému, které zahrnují i tendenci chovat se a reagovat určitým relativně stabilním způsobem. Postoje jsou vytvářeny jednotlivcem od dětství na základě spontánního učení v rodině a jiných sociálních prostředcích. Jsou determinovány kulturně, tj. mají

specifický obsah v jednotlivých kulturních skupinách. Proto je změna takto vytvořených postojů tak složitý a obtížně proveditelný proces, jak dokládají psychologické výzkumy a jak uvádí i Průcha (2006, s. 78-79).

Šišková (2008, s. 181) uvádí, že změna postoje může být kongruentní, působící ve shodném směru, které lze dosáhnout snadněji, a inkongruentní, působící v opačném směru, jíž dosáhneme podstatně obtížněji. Extrémní postoje jsou méně časté, ale o to intenzivnější a odolnější vůči změnám, zvláště vůči vlivům racionálním.

Z uvedených informací můžeme odvozovat, že změna postojů u středoškoláků je značně komplikovaná, ale do určité míry uskutečnitelná. Středoškolská mládež je ovlivněna zkušenostmi a postoji z primárně socializačního prostředí tedy rodiny, následná změna v postojích nastává zkušenostmi ze základní školy, a silně jsou postoje ovlivňovány vrstevníky a masovými médii, především internetem, který nyní školáci využívají jako zdroj informací více než jakékoli jiné médium.

V letech 2009 až 2012 byl proveden výzkum společností Člověk v tísní s názvem Svět dnešních středoškoláků. Dotazníkové šetření proběhlo na středních školách v České republice. Reprezentativní výzkum zjišťoval životní hodnoty a postoje mladých lidí, jejich hodnotu zapojit se do veřejného dění, způsob trávení volného času, vnímání společenských problémů, spokojenost se školou a jejich vztah k médiím. Výsledky výzkumu mimo jiné ukázaly, že názory a postoje středoškoláků v mnohém korespondují s tendencemi, které se projevují v celé společnosti. Studenti jsou silně ovlivňováni médii a lehce podlehnou jednoduchým interpretacím a řešením nejednoznačných a komplikovaných problémů. Převážná většina z nich si myslí, že problémy lokální, celostátní ani celosvětové nemohou vlastní iniciativou ovlivnit. Důvodem jejich nízké občanské angažovanosti je podle nich znechucení politikou a společenským děním. (Člověk v tísní, 1. 9. 2014)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Praktická část této bakalářské práce zkoumala postoje žáků středních škol v Litomyšli a Lanškrouně k národnostním menšinám. Byl stanoven výzkumný problém, výzkumné cíle a výzkumné otázky, dále byla stanovena metoda sběru dat. Následně byl zvolen výzkumný soubor a ten byl kvalitativně popsán, byl stanoven typ střední školy a zkoumaný studijní ročník. Zvoleny byly dvě střední školy z odlišných regionů s různým zaměřením výuky.

Výzkumný problém

Jaké jsou postoje studentů středních škol k národnostním a etnickým menšinám a jak se liší postoje v závislosti na typu studované školy?

Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je:

- Zjistit postoje žáků středních škol k národnostním a etnickým menšinám.
- Dílčí cíle byly stanoveny následovně:
- Zjistit rozdíly v postojích žáků k národnostním menšinám, zejména k romské, vietnamské a ukrajinské menšině.
 - Zjistit jaké znalosti v oblasti multikulturalismu získali žáci v rámci vyučování na SŠ.
 - Zjistit hlavní zdroj informací, ze kterých žáci čerpají informace o menšinách.

Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka zní:

- Jaké jsou postoje žáků středních škol k národnostním a etnickým menšinám?

Dílčí výzkumné otázky jsou:

- Jaké jsou rozdíly v postojích žáků k národnostním menšinám, zejména k romské, vietnamské a ukrajinské menšině?
- Jaké znalosti základních pojmů v oblasti multikulturní problematiky žáci SŠ vykazují?
- Jaký je hlavní zdroj informací žáků o menšinách v ČR?

Výzkumné hypotézy

H_I0: V postojích k národnostním a etnickým menšinám není rozdíl mezi žáky SZeŠ Lanškroun a žáky SPgŠ Litomyšl.

H_IA1: Žáci SPgŠ Litomyšl mají tolerantnější postoje k národnostním a etnickým menšinám než žáci SZeŠ Lanškroun.

H_IA2: Žáci SZeŠ Lanškroun mají tolerantnější postoje k národnostním a etnickým menšinám než žáci SPgŠ Litomyšl.

H_{II}0: Ve znalostech základních pojmů v oblasti multikultury není mezi žáky SZeŠ Lanškroun a žáky SPgŠ Litomyšl rozdíl.

H_{II}A1: Žáci SPgŠ Litomyšl mají více znalosti z oblasti multikultury než žáci SZeŠ Lanškroun.

H_{II}A2: Žáci SPgŠ Litomyšl mají více znalosti z oblasti multikultury než žáci SZeŠ Lanškroun.

Výzkumný soubor

Základní výzkumný soubor tvořili žáci středních škol Svitavského a Ústeckoorlického okresu. Výběrovým výzkumným souborem byli žáci třetího ročníku Střední pedagogické školy v Litomyšli a Střední zemědělské školy v Lanškrouně. Rozdílné zaměření těchto škol bylo vybráno záměrně z důvodu ověření a porovnání postojů a znalostí z oblasti multikultury v závislosti na typu školy. Předpokládala jsem, že žáci SPgŠ Litomyšl budou mít více znalostí v oblasti multikultury oproti žákům SZeŠ Lanškroun z důvodu vyšší časové dotace na předměty, které ve svých osnovách zahrnují základy z multikulturalismu, jedná se zejména o předmět Občanská nauka.

Metoda sběru dat

Byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu, dotazníkové šetření obsahující jak uzavřené, tak otevřené otázky, u kterých proběhl následně kvalitativní rozbor (otázka č. 15).

Dotazník

Dotazník se skládá z 15 hlavních otázek, z nichž některé obsahují i podotázky. Dotazníky byly respondentům předloženy osobně prostřednictvím vyučujících. Pouze u otázky 15. respondenti zaznamenali svoji osobní zkušenost, kterou popsali vlastními slovy. Otázky se vztahovaly ke znalostem z oblasti multikultury a na postoje žáků vůči menšinám.

5.1 Statistické zpracování

Celkem bylo rozdáno 80 dotazníků, z čehož odevzdáno zpět jich bylo 80, což činí stoprocentní míru návratnosti. Žádný z dotazníků nebylo nutné vyřadit, všechny byly řádně vyplněné.

Pro otázky byla zvolena pětibodová škála odpovědí na stupnici *zcela souhlasím, spíše souhlasím, nevím, spíše nesouhlasím, zcela nesouhlasím*. V průběhu zpracování odpovědí se ukázalo, že četnost odpovědí nevyhovuje podmínkám chí kvadrát testu (absolutní četnost v každém poli minimálně 5) a pokud by se skupiny s pozitivní odpovědí, respektive negativní odpovědí nesloučili, byla by vnesena do výsledků statistická chyba. Z tohoto důvodu byly sloučeny kategorie odpovědí *zcela souhlasím* a *spíše souhlasím*, respektive *zcela nesouhlasím* a *spíše nesouhlasím*. Takto upravené pozorované četnosti odpovědí byly přepočteny na očekávané četnosti a vyhodnoceny pomocí chí kvadrát testu, kde výsledná p-hodnota byla porovnávána se zvolenou hladinou spolehlivosti 0,05.

Otázky č. 2 až 10 byly testovány na hypotézu H_{I0} . Otázky č. 11 a 13 byly testovány na hypotézu H_{II0} . Otázky č. 12 a 14 byly testovány na hypotézu H_{III0} .

Otázka č. 2: Příslušníci etnických a národnostních menšin žijících v ČR obohacují naši kulturu.

Tab. 1: Pozorované četnosti

	zcela souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
SZeŠ	2	9	11	11	5
SPgŠ	0	18	7	18	5

Tab. 2: Pozorované četnosti sloučené

	souhlasím	Nevím	Nesouhlasím
SZeŠ	11	11	16
SPgŠ	18	7	23

Tab. 3: Očekávané četnosti

	souhlasím	nevím	nesouhlasím
SZeŠ	12,8	8,0	17,2
SPgŠ	16,2	10,0	21,8

Na základě těchto údajů byla vypočtena p -hodnota 0,2581. Nulovou hypotézu tedy nelze zamítnout, protože na zvolené hladině spolehlivosti nelze prokázat, že mezi odpověďmi studentů SPgŠ a SZeŠ je statisticky významný rozdíl. Tudiž lze říci, že v názoru na obohacování kultury ČR zde žijícími menšinami není mezi studenty SPgŠ a SZeŠ statisticky významný rozdíl. Při pohledu na počty odpovědí vidíme, že počet negativních odpovědí převládá nad těmi pozitivními. Z výsledků vyplývá, že o přítomnosti jiné kultury žáci neuvažují jako o obohacení naší kultury.

Otázka č. 3: Příslušníci etnických a národnostních menšin žijící v ČR jsou bezproblémoví

Tab. 4: Pozorované četnosti

	zcela souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
SZeŠ	0	4	7	18	9
SPgŠ	0	5	9	28	6

Tab. 5: Pozorované četnosti sloučené

	souhlasím	nevím	nesouhlasím
SZeŠ	4	7	27
SPgŠ	5	9	34

Tab. 6: Očekávané četnosti

	souhlasím	nevím	nesouhlasím
SZeŠ	4	7,1	27
SPgŠ	5	8,9	34

Na základě těchto údajů byla vypočtena p -hodnota 0,9992. Nulovou hypotézu nelze zamítnout. Z počtu odpovědí plyne, že převážná většina žáků považuje menšiny v ČR za problémové.

Otázka č. 4: Příslušníci etnických a národnostních menšin žijící v ČR by se měli přizpůsobit naší kultuře

Tab. 7: Pozorované četnosti

	zcela souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
SZeŠ	15	17	3	0	3
SPgŠ	16	20	5	4	3

Tab. 8: Pozorované četnosti sloučené

	souhlasím	nevím	nesouhlasím
SZeŠ	32	3	3
SPgŠ	36	5	7

Tab. 9: Očekávané četnosti

	souhlasím	nevím	nesouhlasím
SZeŠ	30	3,5	4,4
SPgŠ	38	4,5	5,6

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,5519. Nulovou hypotézu tedy nelze zamítnout. Převážná většina žáků se domnívá, že menšiny by se měly přizpůsobit naší kultuře. Takové přizpůsobení není z principu odlišnosti kultur možné v naprosté míře, ale pouze v některých aspektech. V jakých aspektech by se měly menšiny přizpůsobit, by bylo vhodné zkoumat dále.

Otázka č. 5: V ČR jsou příslušníci etnických a národnostních menšin diskriminováni

Tab. 10: Pozorované četnosti

	zcela souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
SZeŠ	2	9	8	11	8
SPgŠ	0	13	14	14	7

Tab. 11: Pozorované četnosti sloučené

	souhlasím	nevím	nesouhlasím
SZeŠ	11	8	19
SPgŠ	13	14	21

Tab. 12: Očekávané četnosti

	souhlasím	nevím	nesouhlasím
SZeŠ	10,6	9,7	17,7
SPgŠ	13,4	12,3	22,3

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,6871. Nulovou hypotézu tedy nelze zamítnout. Většina žáků nesouhlasí s tím, že by byli menšiny v ČR diskriminováni. Toto však nemusí platit u všech menšin v ČR, a bylo by vhodné dále zkoumat, kterých menšin se diskriminace dotýká nejvíce.

Otázka č. 6: Pokud by se v tvé blízkosti, např. ve třídě nebo jako soused v místě bydliště, ocitl příslušník odlišné rasy či národnosti, přijal bys ho jako kamaráda či přítele?

Tab. 13: Pozorované četnosti

	zcela souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
SZeŠ	12	15	8	2	1
SPgŠ	15	19	10	1	3

Tab. 14: Pozorované četnosti sloučené

	souhlasím	nevím	nesouhlasím
SZeŠ	27	8	3
SPgŠ	34	10	4

Tab. 15: Očekávané četnosti

	souhlasím	nevím	nesouhlasím
SZeŠ	27	8	3,1
SPgŠ	34	10	3,9

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,9992. Nulovou hypotézu tedy nelze zamítnout. Tento výsledek koresponduje s výsledky z otázky č. 15, kde nejvíce žáků uvedlo, že mají kamaráda z řad menšin.

Otázka č. 7: Příslušníci etnických a národnostních menšin žijící v ČR jsou zdrojem kriminality

Tab. 16: Pozorované četnosti

	zcela souhlasím	spíše souhlasím	nevím	spíše nesouhlasím	zcela nesouhlasím
SZeŠ	3	3	10	17	5
SPgŠ	1	10	16	15	6

Tab. 17: Pozorované četnosti sloučené

	souhlasím	nevím	nesouhlasím
SZeŠ	6	10	22
SPgŠ	11	16	21

Tab. 18: Očekávané četnosti

	souhlasím	nevím	nesouhlasím
SZeŠ	7,5	11,5	19
SPgŠ	9,5	14,5	24

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,4191. Nulovou hypotézu tedy nelze zamítnout. Většina žáků se domnívá, že příslušníci menšin nejsou zdrojem kriminality. I přesto, že žáci čerpají nejvíce informací z internetu a televize (viz otázka č. 12), které jsou často zkreslené a zavádějící, tak se s těmito názory neztotožňují.

Otázka č. 8: Jaký je tvůj postoj k Vietnamcům žijícím v ČR

Tab. 19: Pozorované četnosti

	zcela pozitivní	spíše pozitivní	neutrální	spíše negativní	rozhodně negativní
SZeŠ	2	6	28	2	0
SPgŠ	1	9	36	1	1

Tab. 20: Pozorované četnosti sloučené

	pozitivní	neutrální	Negativní
SZeŠ	8	28	2
SPgŠ	10	36	2

Tab. 21: Očekávané četnosti

	pozitivní	neutrální	Negativní
SZeŠ	8	28,3	1,8
SPgŠ	10	35,7	2,2

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,9703. Nulovou hypotézu nelze zamítnout. Postoj žáků je vůči Vietnamcům mírně pozitivní, spíše neutrální.

Otázka č. 9: Jaký je tvůj postoj k Ukrajincům žijícím v ČR

Tab. 22: Pozorované četnosti

	zcela pozitivní	spíše pozitivní	neutrální	spíše negativní	rozhodně negativní
SZeŠ	4	4	29	1	0
SPgŠ	1	3	33	10	1

Tab. 23: Pozorované četnosti sloučené

	pozitivní	nevím	Negativní
SZeŠ	8	29	1
SPgŠ	4	33	11

Tab. 24: Očekávané četnosti

	pozitivní	nevím	Negativní
SZeŠ	5,3	27,4	5,3
SPgŠ	6,7	34,6	6,7

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,0117. Nulovou hypotézu tedy zamítáme a přijímáme alternativní hypotézu, tj. že postoj žáků SPgŠ je více negativní vůči Ukrajincům žijícím v ČR než postoj žáků SZeŠ.

Otázka č. 10: Jaký je tvůj postoj k Romům žijícím v ČR

Tab. 25: Pozorované četnosti

	zcela pozitivní	spíše pozitivní	Nevím	spíše negativní	rozhodně negativní
SZeŠ	0	2	9	16	11
SPgŠ	1	4	19	20	4

Tab. 26: Pozorované četnosti sloučené

	pozitivní	nevím	Negativní
SZeŠ	2	9	27
SPgŠ	5	19	24

Tab. 27: Očekávané četnosti

	pozitivní	nevím	Negativní
SZeŠ	3,1	12,4	22,5
SPgŠ	3,9	15,6	28,5

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,1405. Nulovou hypotézu tedy nelze zamítnout. Z výsledků vyplývá, že postoj žáků SPgŠ i SZeŠ je výrazně negativní vůči Romům.

Otázka č. 11: Učili jste se v rámci nějakého předmětu na střední škole o různých národech nebo menšinách?

Tab. 28: Pozorované četnosti

	ano	ne
SZeŠ	33	5
SPgŠ	48	0

Tab. 29: Očekávané četnosti

	ano	ne
SZeŠ	35,8	2,2
SPgŠ	45,2	2,8

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,0096. Nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní s tím, že žáci SPgŠ se učili v rámci výuky o různých národech či menšinách více než žáci SZeŠ. Tento výsledek koresponduje s učebními osnovami těchto škol.

Otázka č. 12: Z jakého zdroje čerpáš informace o příslušnících etnických a národnostních menšin?

V rámci výuky na SŠ

Tab. 30: Pozorované četnosti

	vždy	často	občas	výjimečně	nečerpám
SZeŠ	0	3	18	12	5
SPgŠ	0	23	12	3	4

Tab. 31: Očekávané četnosti

	vždy	často	občas	výjimečně	nečerpám
SZeŠ	0	12,4	14,3	7,1	4,3
SPgŠ	0	13,7	15,8	7,9	4,7

Protože ve výsledných odpovědích této otázky byly výrazné rozdíly mezi žáky obou škol, byly statisticky testovány na tento rozdíl a byla vypočtena *p-hodnota* $6,68 \times 10^{-5}$. Rozdíl v odpovědích je tedy statisticky významný. Žáci SPgŠ čerpají ze znalostí získaných ve výuce mnohem častěji než žáci SZeŠ.

Od rodičů

Tab. 32: Pozorované četnosti

	vždy	často	občas	výjimečně	nečerpám
SZeŠ	2	8	12	11	5
SPgŠ	5	8	11	13	5

Žáci obou škol podle výsledků čerpají od rodičů informace ohledně menšin ve stejné míře.

Od vrstevníků/kamarádů

Tab. 33: Pozorované četnosti

	vždy	často	občas	výjimečně	nečerpám
SZeŠ	0	6	15	11	6
SPgŠ	3	5	21	10	3

Žáci obou škol uvedli, že od kamarádů čerpají zhruba ve stejné míře.

Z televize**Tab. 34: Pozorované četnosti**

	vždy	často	občas	výjimečně	nečerpám
SZeŠ	1	16	10	8	3
SPgŠ	0	14	15	10	3

V porovnání s ostatními zdroji informací žáci radí televizi hned za internet.

Z internetových zdrojů**Tab. 35: Pozorované četnosti**

	vždy	často	občas	výjimečně	nečerpám
SZeŠ	4	20	7	6	1
SPgŠ	4	22	11	3	2

Z výsledků plyne, že žáci nejčastěji čerpají z internetových zdrojů, přičemž žáci obou škol téměř ve stejné míře.

Z tištěných časopisů, novin**Tab. 36: Pozorované četnosti**

	Vždy	Často	občas	výjimečně	nečerpám
SZeŠ	0	7	13	12	6
SPgŠ	0	7	15	12	8

Z uvedeného vyplývá, že žáci využívají tištěných novin a časopisů jako zdroje informací nejméně z uvedených zdrojů.

Otázka č. 13: Znalost pojmůMinorita**Tab. 37: Pozorované četnosti**

	Znám, dokáže jej definovat	Neznám, nedokáže jej definovat
SZeŠ	3	35
SPgŠ	16	26

Tab. 38: Očekávané četnosti

	Znám, dokáže jej definovat	Neznám, nedokáže jej definovat
SZeŠ	9	29
SPgŠ	10	32

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,0015. Nulovou hypotézu tedy zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní, tj. že pojem minorita zná více žáků SPgŠ než SZeŠ.

Majorita**Tab. 39: Pozorované četnosti**

	Znám, dokáže jej definovat	Neznám, nedokáže jej definovat
SZeŠ	6	32
SPgŠ	20	22

Tab. 40: Očekávané četnosti

	Znám, dokáže jej definovat	Neznám, nedokáže jej definovat
SZeŠ	12,4	25,7
SPgŠ	13,7	28,4

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,0024. Nulovou hypotézu tedy zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní, tj. že pojem majorita zná více žáků SPgŠ než SZeŠ.

Multikulturní výchova**Tab. 41: Pozorované četnosti**

	Znám, dokáže jej definovat	Neznám, nedokáže jej definovat
SZeŠ	24	14
SPgŠ	35	7

Tab. 42: Očekávané četnosti

	Znám, dokáže jej definovat	Neznám, nedokáže jej definovat
SZeŠ	32	11,4
SPgŠ	31	12,6

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,0177. Nulovou hypotézu tedy zamítáme a přijímáme hypotézu alternativní, tj. že pojem multikulturní výchova zná více žáků SPgŠ než SZeŠ.

Diskriminace**Tab. 43: Pozorované četnosti**

	Znám, dokáže jej definovat	Neznám, nedokáže jej definovat
SZeŠ	37	1
SPgŠ	41	1

Tab. 44: Očekávané četnosti

	Znám, dokáže jej definovat	Neznám, nedokáže jej definovat
SZeŠ	37,1	1
SPgŠ	41	1,1

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,9428. Nulovou hypotézu nelze zamítnout. Důvodem vysoké znalosti může být fakt, že pojem diskriminace je obecně rozšířen.

Předsudky**Tab. 45: Pozorované četnosti**

	Znám, dokáží jej definovat	Neznám, nedokáží jej definovat
SZeŠ	34	4
SPgŠ	41	1

Tab. 46: Očekávané četnosti

	Znám, dokáží jej definovat	Neznám, nedokáží jej definovat
SZeŠ	35,6	2,4
SPgŠ	39,4	2,6

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,1328. Nulovou hypotézu nelze zamítnout. Pojem předsudky znají žáci SPgŠ stejně jako žáci SZeŠ.

Etnická a národnostní menšina**Tab. 47: Pozorované četnosti**

	Znám, dokáží jej definovat	Neznám, nedokáží jej definovat
SZeŠ	37	1
SPgŠ	40	2

Tab. 48: Očekávané četnosti

	Znám, dokáží jej definovat	Neznám, nedokáží jej definovat
SZeŠ	36,6	1,4
SPgŠ	40,4	1,6

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,6164. Nulovou hypotézu nelze zamítnout. Pojem etnická a národnostní menšina znají žáci SPgŠ stejně jako žáci SZeŠ.

Intolerance**Tab. 49: Pozorované četnosti**

	Znám, dokáží jej definovat	Neznám, nedokáží jej definovat
SZeŠ	31	7
SPgŠ	32	10

Tab. 50: Očekávané četnosti

	Znám, dokáží jej definovat	Neznám, nedokáží jej definovat
SZeŠ	29,9	8,1
SPgŠ	33,1	8,9

Na základě těchto údajů byla vypočtena *p-hodnota* 0,5563. Nulovou hypotézu nelze zamítnout. Pojem intolerance znají žáci SPgŠ stejně jako žáci SZeŠ, přičemž se jedná o nejméně známý termín z dotazovaných.

Otázka č. 14: Máš nějakou osobní zkušenost s příslušníkem etnické či národnostní menšiny?

Tab. 51: Pozorované četnosti

	Ano, pozitivní	Nemám	Ano, negativní
SZeŠ	15	15	8
SPgŠ	26	10	6

Z uvedených dat vyplývá, že většina žáků má s příslušníky menšin zkušenost, a to spíše pozitivní.

Otázka č. 15. Pokud je v předchozí otázce č. 14. Odpověď Ano pozitivní/negativní, popiš prosím zkušenost s příslušníkem etnické či národnostní menšiny svými slovy.

Pozitivní zkušenost uvedlo celkem 41 respondentů. Všechny uvedené zkušenosti byly na základě osobního kontaktu, 15 respondentů uvedlo, že měli spolužáka či spolužačku na základní škole, se kterými měli přátelský vztah. Celkem 14 respondentů uvedlo, že mají dlouhodobého kamaráda z řad menšin. Ve 2 případech respondenti uvedli, že mají přítele, respektive jsou ve vztahu s příslušníkem menšiny. Jedna respondentka uvedla, že dlouhodobě vypomáhá ve vietnamské rodině s péčí o jejich děti. V souvislosti s pozitivními zkušenostmi převládali příslušníci menšiny vietnamské. V 6 případech, většinou jako spolužáky nebo sousedy, uvedli respondenti ukrajinskou menšinu. Nejnižší počet pozitivních zkušeností uvedli respondenti v souvislosti s příslušníky romské menšiny, a to ve třech případech.

Negativní zkušenost uvedlo celkem 14 respondentů. Z celkového počtu 14 negativních zkušeností bylo 7 pouze zprostředkovaných. Šlo o popis zkušeností, které se nestaly přímo respondentům, ale jejich kamarádům, známým či spolužákům. Zajímavé je, že i přes žádnou osobní zkušenost tito studenti zvolili možnost „ano, mám negativní zkušenost“. Z tohoto zjištění vyplývá, že respondenty v jejich negativním názoru značně ovlivnila v postojích zkušenost jiné osoby. Z osobních negativních zkušeností respondentů převládali příslušníci romské menšiny, zejména vulgárním chováním, násilím a krádežemi. Tři respondenti uvedli negativní zkušenost s příslušníkem ukrajinské menšiny. Podobně jako u romských příslušníků respondenti uvedli kriminalitu a nevhodné chování ze strany Ukrajinců. Jeden respondent uvedl, že se jednalo o příslušníka vietnamské menšiny a to v souvislosti prokázaným přechováváním a obchodováním s marihuanou.

6 DISKUZE

Jedním z cílů této bakalářské práce bylo zjistit postoje žáků středních škol k menšinám a zjistit jejich znalost pojmů z oblasti multikulturalismu. Jednalo se o žáky ze Střední pedagogické školy v Litomyšli a žáky Střední zemědělské školy v Lanškrouně. U studentů byly zjišťovány rozdíly v jejich názorech a ve znalostech žáků. Analýza výsledných odpovědí přinesla několik zajímavých výsledků.

Při ověřování postojů k jednotlivým menšinám bylo zjištěno, že žáci obou škol zaujímají nejvíce negativní postoje k Romům. Toto zjištění koresponduje s obecným celospolečenským pohledem na romskou menšinu. Vzhledem ke specifickému způsobu života Romů dochází ve společnosti k mnoha neporozuměním a konfliktům. Jejich nízká vzdělanost, nevyhovující dlouhodobé ekonomické a sociální podmínky odsunuly Romy na okraj společnosti. Na celospolečenské úrovni je romská populace vnímána negativně, dochází k mnoha vyhoceným situacím, které silně narušují vzájemné soužití.

Postoje žáků k Vietnamské menšině se ukázaly jako neutrální až mírně pozitivní. Vietnamce označovali žáci často jako bezproblémové a uváděli, že z této menšiny mají mnoho kamarádů. Žáci často uváděli, že přátelství vzniklo na základní škole a trvá dodnes. Z výzkumu vyplývá, že žáci pozitivní postoje k vietnamské menšině získali především na základě osobních a dlouhodobých zkušeností.

Při zkoumání menšiny ukrajinské jsme zjistili rozdíly v postojích mezi žáky školy v Litomyšli a Lanškrouně. Negativní postoje a názory převládali u žáků ze školy v Litomyšli. Tento jev si můžeme vysvětlit mimo jiné tím, že v Litomyšli je větší zastoupení příslušníků ukrajinské menšiny, protože Ukrajinci jsou zde zaměstnáváni ve větším počtu, a někteří z nich jsou ve své komunitě vysoce postavení a vlastní několik litomyšlských podniků. Ukrajinci zde tak zasahují do společnosti ve větší míře.

V názoru, že menšiny mohou obohacovat naši kulturu, se žáci téměř shodli v záporných odpovědích. Obecně tak neshledávají žádný přínos menšin pro náš život. Dále se žáci se shodují v názoru na souvislosti s obecnou problémovostí menšin. Žáci téměř shodně uváděli i názor na nutnost menšin přizpůsobit se naší kultuře. V otázce diskriminace menšin převážně převládá názor žáků, že menšiny u nás nejsou diskriminovány. Žáci obou škol shodně uváděli, že příslušníci z řad menšin spíše nejsou zdrojem kriminality. V oblasti multikulturních zdrojů uvedli žáci z obou škol téměř shodně, že nejvíce čerpají z televize a internetových zdrojů. Další zdroje uváděli v pořadí od kamarádů a vrstevníků, od rodičů, z

výuky na škole, a nejméně z novin a časopisů. Zarážející je zjištění, že čerpání informací o menšinách z výuky řadí žáci na předposlední místo před tištěné noviny a časopisy. V čerpání zdrojů o multikultuře z výuky na škole převládali žáci SPgŠ výrazně oproti žákům SZeŠ. Tuto skutečnost bychom mohli chápat v souvislosti s větším rozsahem předmětu Multikulturní výchovy na dané škole.

V oblasti znalosti pojmů z multikultury žáci uváděli shodně znalost pojmu diskriminace, předsudky a menšina. Tyto pojmy znají a rozumí jejich významu. Ve znalosti pojmu intolerance nebyl rozdíl mezi žáky škol, tento pojem však byl současně nejvíce označován jako neznámý. V následujících pojmech minorita, majorita a multikulturní výchova převládali znalosti žáků střední pedagogické školy v Litomyšli oproti žákům střední zemědělské školy v Lanškrouně. Tento výsledek lze vysvětlit objemem učiva multikulturní problematiky, kde žáci ze Střední pedagogické školy v Litomyšli mají větší časovou dotaci zařazenou do výuky především v rámci Občanské výchovy a Humanitní vědy. Naproti tomu žáci Střední zemědělské školy Lanškroun se této problematice věnují pouze okrajově. Pět žáků SZeŠ uvedlo, že termín majorita a minorita neznají a nedokáží ho definovat. Vysvětlit tuto neznalost můžeme tím, že častěji bývají používány pojmy většinová a menšinová společnost.

Na otázku osobní zkušenosti s příslušníkem menšiny žáci obou škol odpovídali překvapivě pozitivně. Navíc z odpovědí těch studentů, kteří uvedli, že mají negativní osobní zkušenost, vyplynulo, že tato zkušenost je pouze zprostředkovaná, protože se často jednalo o zkušenost kamaráda nebo spolužáka. Těchto případů bylo sedm z celkových čtrnácti odpovědí. Více než třetina respondentů uvedla, že mají dlouhodobého kamaráda z řad menšin. Často uváděli jako příklad bývalého spolužáka ze základní školy, se kterým jejich přátelství trvá dodnes. Nejvíce pozitivně byli popisováni příslušníci z vietnamské menšiny, poté následovali příslušníci ukrajinské menšiny a nejméně kladných zkušeností uvedli respondenti s romskou menšinou. Ze zkoumaných postojů nám vyplývá, že osobní zkušenost silně ovlivňuje postoje žáků k menšinám celkově. Současně si však žáci uvědomují individuální rozdíly mezi jednotlivými příslušníky menšin. Romská menšina ve výzkumu vyšla nejvíce negativně, jen ojediněle se objevili názory, že i mezi Romy jsou slušní lidé.

Ačkoli se ve výsledcích výzkumu ukázaly postoje respondentů k menšinám převážně jako neutrální až mírně pozitivní bylo by vhodné multikulturní výchovu zařadit do výuky všech středních škol ve větším rozsahu. Ke změnám v postojích u středoškoláků dochází zejména v souvislosti s osobní zkušeností tedy s prožitkem. Osobní zkušenost ani zdaleka

nemůže nahradit teoretický výklad ve výuce. Vhodnými prostředky k výuce multikulturní výchovy jsou například mezinárodní projekty žáků, kde žáci spolupracují dlouhodobě a mají společný cíl. Podstatnou roli formování osobnosti k toleranci a objektivním postojům hrají zdroje a zprostředkovatelé. Pedagog a jeho působení na žáky by mělo být nezaujaté a objektivní. Ve výuce multikultury je vhodnější žákům poskytnout prostor pro diskusi a volného vyjádření názorů před monologickým výkladem pedagoga.

7 ZÁVĚR

Teoretická část této práce byla zaměřena na tři nejvýraznější menšiny žijící na našem území, tedy vietnamskou, ukrajinskou a romskou. Byla uvedena jejich stručná historie, jejich specifika a postavení ve společnosti. Další část této práce byla věnována vysvětlením pojmů předsudky, stereotypy, postoje, a teoriím o možných příčinách jejich vzniku a možnostmi jejich ovlivňování především v souvislosti se zděláváním a multikulturní výchovou. Dále byla věnována pozornost multikulturní výchově na úrovni středoškolského vzdělávání. Byly vytyčeny definice a cíle multikulturního vzdělávání a problémy multikulturní výchovy u žáků středních škol.

V praktické části bylo hlavním cílem zjistit postoje žáků vybraných středních škol k etnickým a národnostním menšinám. Pomocí dotazníkového šetření jsme zjišťovali rozdíly v postojích mezi žáky dvou odlišně odborně zaměřených škol. V této části výzkumu se rozdíly ukázaly minimální.

Dále byly zjištěny znalosti z oblasti multikultury. Žáci ze střední pedagogické školy vykazovali větší znalosti než žáci ze střední zemědělské školy. Tento rozdíl lze vysvětlit na základě větší časové dotace hodin věnovaných výuce multikulturní výchovy na pedagogické škole v rámci Školního vzdělávacího programu.

U zkoumaných menšin získané informace potvrdily, že žáci mají k vietnamské menšině postoje převážně neutrální až pozitivní. K ukrajinské menšině mají žáci Střední zemědělské školy Lanškroun postoj převážně neutrální oproti žákům Střední pedagogické školy Litomyšl, kde jsou postoje převážně negativní. Zde mohli hrát roli demografické faktory a četnost příslušníků zkoumané menšiny ve městě Litomyšl. Převážně negativní postoje zaujímali žáci obou škol v souvislosti s romskou menšinou. Tento jev jsem očekávala vzhledem k celospolečenskému negativnímu pohledu na romskou populaci.

Informace získané v rámci této bakalářské práce nám umožnily nahlédnout do názorů, postojů a znalostí žáků vybraných škol. Získané informace však nelze generalizovat, protože přináší pohled na situaci v rámci zkoumaných škol v Litomyšli a Lanškrouně. Pro vytvoření širšího obrazu na zkoumanou problematiku by bylo vhodné provést podrobnější zkoumání, které by bylo reprezentativní počtem respondentů i výběrem více ročníků.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ALLPORT, Gordon, 2004. *O povaze předsudků*. Prostor. ISBN 80-72-60-125-3
- GABAL, Ivan. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-23-4
- GABAL, Ivan. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-717864-89
- GULOVÁ, Lenka, 2008. *Sociální pedagogika a multikulturní výchova v otázkách*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4724-2
- HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003. ISBN 807178-763-9
- HLADÍK, Jakub. *Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin)*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-7318-424-9
- HOLÁ, Andrea *Já a oni jsme my*. [online]. 2012. Dostupné z: <http://www.in-ius.cz/dwn/ja-a-oni-jsme-my/ja-a-oni-jsme-my-mkv.pdf>
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Grada. ISBN 978-80-247-1369-4
- NEČAS, Ctibor, 1999. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc. ISBN 80-7067-952-2
- PRUCHA, Jan, 2006. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2006 ISBN 978-80-7387-502-2
- PRUCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-262-0403-9
- ŘEZÁČ, Jaroslav, 1998. *Sociální psychologie*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-48-6
- ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5
- ŠATAVA, Leoš, 1994. *Národnostní menšiny v Evropě*. Praha. ISBN 80-7116-375-9
- ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu.: sborník. Zdroje a formy rasismu a netolerance. Informace o národnostních menšinách. Hry a cvičení pro žáky a studenty*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8
- ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Portál. ISBN 80-7178-648-9

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, 2008. *Výchova k toleranci a proti rasismu: (multikulturní výchova v praxi)*. 2. Aktualiz. Vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-73-671-82-2

Amnesty International, 23.4.2015, staženo dne 1.4.2016 z <https://www.amnesty.org/en/documents/eur71/1353/2015/en/>

ČTK, 25.8.2015, staženo dne 1.4.2016 z <http://www.novinky.cz/domaci/379033-osn-kritizuje-ceskou-republiku-za-diskriminaci-romu.html>

MPSV, 2015, staženo dne 1.4.2016 z <http://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/?page=2>

Člověk v tísni, 1. 9. 2014, staženo dne 1. 4. 2016 z www.clovekvtisni.cz/cs/tiskove-zpravy/vyzkum-svet-dnesnich-stredoskolaku

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

SPgŠ	Střední pedagogická škola
SZeŠ	Střední zemědělská škola
ČR	Česká republika
ŠVP	Školský vzdělávací program
RVP	Rámcově vzdělávací program
ČSFR	Československá federativní republika
ČSR	Československá republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
EU	Evropská unie

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Vývoj počtu cizinců v ČR

Obr. 2: Mapa počtu obyvatel sociálně vyloučených lokalit

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Pozorované četnosti (otázka č.2)

Tab. 2: Pozorované četnosti sloučené(otázka č.2)

Tab. 3: Očekávané četnosti (otázka č.2)

Tab. 4: Pozorované četnosti (otázka č.3)

Tab. 5: Pozorované četnosti sloučené(otázka č.3)

Tab. 6: Očekávané četnosti (otázka č.3)

Tab. 7: Pozorované četnosti (otázka č.4)

Tab. 8: Pozorované četnosti sloučené(otázka č.4)

Tab. 9: Očekávané četnosti (otázka č.4)

Tab. 10: Pozorované četnosti (otázka č.5)

Tab. 11: Pozorované četnosti sloučené(otázka č.5)

Tab. 12: Očekávané četnosti (otázka č.5)

Tab. 13: Pozorované četnosti (otázka č.6)

Tab. 14: Pozorované četnosti sloučené(otázka č.6)

Tab. 15: Očekávané četnosti (otázka č.6)

Tab. 16: Pozorované četnosti (otázka č.7)

Tab. 17: Pozorované četnosti sloučené(otázka č.7)

Tab. 18: Očekávané četnosti (otázka č.7)

Tab. 19: Pozorované četnosti (otázka č.8)

Tab. 20: Pozorované četnosti sloučené(otázka č.8)

Tab. 21: Očekávané četnosti (otázka č.8)

Tab. 22: Pozorované četnosti (otázka č.9)

Tab. 23: Pozorované četnosti sloučené(otázka č.9)

Tab. 24: Očekávané četnosti (otázka č.9)

Tab. 25: Pozorované četnosti (otázka č.10)

- Tab. 26: Pozorované četnosti sloučené(otázka č.10)
- Tab. 27: Očekávané četnosti (otázka č.10)
- Tab. 28: Pozorované četnosti (otázka č.11)
- Tab. 29: Očekávané četnosti (otázka č.11)
- Tab. 30: Pozorované četnosti (otázka č.12, v rámci výuky na SŠ)
- Tab. 31: Očekávané četnosti (otázka č.12, v rámci výuky na SŠ)
- Tab. 32: Pozorované četnosti (otázka č.12, od rodičů)
- Tab. 33: Pozorované četnosti (otázka č.12, od vrstevníků/kamarádů)
- Tab. 34: Pozorované četnosti (otázka č.12, z televize)
- Tab. 35: Pozorované četnosti (otázka č.12, z internetových zdrojů)
- Tab. 36: Pozorované četnosti (otázka č.12, z tištěných časopisů, novin)
- Tab. 37: Pozorované četnosti (otázka č.13, minorita)
- Tab. 38: Očekávané četnosti (otázka č.13, minorita)
- Tab. 39: Pozorované četnosti (otázka č.13, majorita)
- Tab. 40: Očekávané četnosti (otázka č.13, majorita)
- Tab. 41: Pozorované četnosti (otázka č.13, multikulturní výchova)
- Tab. 42: Očekávané četnosti (otázka č.13, multikulturní výchova)
- Tab. 43: Pozorované četnosti (otázka č.13, diskriminace)
- Tab. 44: Očekávané četnosti (otázka č.13, diskriminace)
- Tab. 45: Pozorované četnosti (otázka č.13, předsudky)
- Tab. 46: Očekávané četnosti (otázka č.13, předsudky)
- Tab. 47: Pozorované četnosti (otázka č.13, etnická a národnostní menšina)
- Tab. 48: Očekávané četnosti (otázka č.13, etnická a národnostní menšina)
- Tab. 49: Pozorované četnosti (otázka č.13, intolerance)
- Tab. 50: Očekávané četnosti (otázka č.13, intolerance)
- Tab. 51: Pozorované četnosti (otázka č.14)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení studenti,

chtěla bych vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník je součástí bakalářské práce na Fakultě humanitních studií Baťovy Univerzity. Dotazník je zcela anonymní a slouží pouze ke statistickému zpracování získaných dat. V dotazníku označte vždy tu odpověď, se kterou se nejvíce ztotožňujete.

Poznámka: dotazník je zaměřen na etnické a národnostní menšiny žijící trvale na území ČR, nejedná se tedy o uprchlíky, kteří v současnosti migrují do Evropy.

Děkuji za věnovaný čas.

1. Typ školy, kterou studujete?

VOŠP a SPgŠ Litomyšl	SZeŠ Lanškroun
----------------------	----------------

2. Příslušníci etnických a národnostních menšin žijící v ČR obohacují naši kulturu.

Zcela souhlasím	Spíše souhlasím	nevím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
-----------------	-----------------	-------	-------------------	----------------------

3. Příslušníci etnických a národnostních menšin žijící v ČR jsou bezproblémoví.

Zcela souhlasím	Spíše souhlasím	nevím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
-----------------	-----------------	-------	-------------------	----------------------

4. Příslušníci etnických a národnostních menšin žijící v ČR by se měli přizpůsobit naší kultuře.

Zcela souhlasím	Spíše souhlasím	nevím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
-----------------	-----------------	-------	-------------------	----------------------

5. V ČR jsou příslušníci etnických a národnostních menšin diskriminováni.

Zcela souhlasím	Spíše souhlasím	nevím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
-----------------	-----------------	-------	-------------------	----------------------

6. Pokud by se v tvé blízkosti (např. ve třídě nebo jako soused v místě bydliště) ocitl příslušník odlišné rasy či národnosti přijal bys ho jako kamaráda či přítele?

Zcela souhlasím	Spíše souhlasím	nevím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
-----------------	-----------------	-------	-------------------	----------------------

7. Příslušníci etnických a národnostních menšin žijící v ČR jsou zdrojem kriminality.

Zcela souhlasím	Spíše souhlasím	nevím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně souhlasím
-----------------	-----------------	-------	-------------------	--------------------

8. Jaký je tvůj postoj k Vietnamcům žijícím v ČR?

Zcela pozitivní	Spíše pozitivní	neutrální	Spíše negativní	Rozhodně negativní
-----------------	-----------------	-----------	-----------------	--------------------

9. Jaký je tvůj postoj k Ukrajincům žijícím v ČR?

Zcela pozitivní	Spíše pozitivní	neutrální	Spíše negativní	Rozhodně negativní
-----------------	-----------------	-----------	-----------------	--------------------

10. Jaký je tvůj postoj k Romům žijícím v ČR?

Zcela pozitivní	Spíše pozitivní	neutrální	Spíše negativní	Rozhodně negativní
-----------------	-----------------	-----------	-----------------	--------------------

11. Učili jste se v rámci nějakého vyučovacího předmětu na střední škole o různých národech nebo menšinách?

ano	ne
-----	----

12. Z jakého zdroje čerpáš informace o příslušnících etnických a národnostních menšin?

V každém řádku označ jednu možnost.

V rámci výuky na SŠ	Vždy čerpám z tohoto zdroje	Často čerpám z tohoto zdroje	Občas čerpám z tohoto zdroje	Výjimečně čerpám z tohoto zdroje	Nečerpám z tohoto zdroje
Od rodičů	Vždy čerpám z tohoto zdroje	Často čerpám z tohoto zdroje	Občas čerpám z tohoto zdroje	Výjimečně čerpám z tohoto zdroje	Nečerpám z tohoto zdroje
Od vrstevníků/kamarádů	Vždy čerpám z tohoto zdroje	Často čerpám z tohoto zdroje	Občas čerpám z tohoto zdroje	Výjimečně čerpám z tohoto zdroje	Nečerpám z tohoto zdroje

Televize	Vždy čerpám z tohoto zdroje	Často čerpám z tohoto zdroje	Občas čerpám z tohoto zdroje	Výjimečně čerpám z tohoto zdroje	Nečerpám z tohoto zdroje
Internetové zdroje	Vždy čerpám z tohoto zdroje	Často čerpám z tohoto zdroje	Občas čerpám z tohoto zdroje	Výjimečně čerpám z tohoto zdroje	Nečerpám z tohoto zdroje
Tištěné časopisy, noviny	Vždy čerpám z tohoto zdroje	Často čerpám z tohoto zdroje	Občas čerpám z tohoto zdroje	Výjimečně čerpám z tohoto zdroje	Nečerpám z tohoto zdroje
Jiné - vypiš	Vždy čerpám z tohoto zdroje	Často čerpám z tohoto zdroje	Občas čerpám z tohoto zdroje	Výjimečně čerpám z tohoto zdroje	Nečerpám z tohoto zdroje

13. Znalost pojmů.

Minorita	Znám, dokáži jej definovat	Neznám, nedokáži jej definovat
Majorita	Znám, dokáži jej definovat	Neznám, nedokáži jej definovat
Multikulturní výchova	Znám, dokáži jej definovat	Neznám, nedokáži jej definovat
Diskriminace	Znám, dokáži jej definovat	Neznám, nedokáži jej definovat
Předsudky	Znám, dokáži jej definovat	Neznám, nedokáži jej definovat

Etnická a národnostní menšina	Znám, dokáži jej definovat	Neznám, nedokáži jej definovat
Intolerance	Znám, dokáži jej definovat	Neznám, nedokáži je definovat

14. Máš nějakou osobní zkušenost s příslušníkem etnické či národnostní menšiny?

Ano, pozitivní	Nemám	Ano, negativní
----------------	-------	----------------

15. Pokud je v předchozí otázce č. 14. odpověď: *Ano, pozitivní/negativní*, popiš prosím zkušenost svými slovy.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Děkuji za vyplnění.